

Da Mysen ville skilles

Et intervju med en påtenkt ordfører

Av Eva Tveter

I år, 2011, er det 50-årsjubileum for gjenforeningen av de to kommunene Eidsberg og Mysen. Da hører det med til historien at man også minnes «skilsmissen» som fant sted 1. juli 1920. Stasjonsbyen Mysen hadde vokst raskt, og stadig flere argumenterte for en løsrivelse fra Eidsberg.

I et gammelt eksemplar av Indre Smaalenenes Avis 15. sept. 1919 fant undertegnede et intervju med bestefar Julius Spedstad (1864–1938). Intervjuet dekket nesten hele bladets forside, var i gotisk skrift og i en litt gammelmodig og lyrisk språkdrakt. En ikke navngitt journalist hadde hørt rykter om at bestefar var ønsket som ordfører i moderkommunen etter å ha vært vise-

Julius Spedstad

ordfører under Anton Hamil Mysen. Men – «Nei», sa min bestefar, «han var nu blitt for gammel» – hele 55 år!

Her er intervjuet ord for ord slik som det sto på prent i 1919:

På farten

Bilen siger med jevn fart forbi Søndre Mysen og utover mot Trømborg. Veien er bakket og tung, Randembakken farlig steil og sinken å komme opp, men det går dog det også. Bygden åpner seg, liksom folder seg ut, gård ligger ved gård utover mot kirken, men mot øst og syd skinner ettermiddags-solen på skogkledte fjellstrekninger. Veien er som sagt tung, og den snor seg frem over bakkekneikene, kirken ligger vakker, men enkel, nokså høyt forresten, like ved ligger Trømborg meieri og avholdslokalet.

Vi tar veien utover fra kirken og til Eidsberg stasjon, men vi følger den ikke langt, vi svinger av veien, ned mot Fossum pleiehjem. Her kommer en hel del gamlinger ut og betrakter oss med nysgjerrige blikk. De vil visst gjerne snakke et ord med oss, men vi har ikke tid til det nu, vi hadde nemlig tenkt å ta oss en tur til den avgående viseordføreren og snakke litt med ham.

Vi setter bilen igjen på Fossum og spaserer så videre utover. Kommet ut til Spedstads gård får vi høre at han dessverre ikke er hjemme, han er på Mysen på bankmøte. Men om vi vil sitte ned og vente en stund, så kommer han nok snart, mener fruene på gården. Vi har imidlertid også noe annet i kikkerten og begir oss derfor tilbake til Fossum. Men før enn vi kommer så langt som tilbake til bilen, treffer vi Spedstad, han kommer syklende fra Mysen, svett og varm.

Vi henstiller ganske ettertrykkelig til ham at han må stoppe, og resultatet

blir da at han hopper av sykkelen og vi blir i følge med ham hjem. Kommet hjem i hans hyggelige stue, trekker vi opp blokken av lommen og bedyrer ham at nå skal han til pers. Spedstad vil imidlertid ikke gi seg godvillig over. Riktignok er han en gjennom koselig mann; men plumpe ut med alt det han vet til den første og beste bladmann som kommer rekende, har han ikke særlig lyst på. Og han opplyser at det er så lite å fortelle om hans liv, så lite å skrive om, det er så alminnelig alt sammen, sier han.

Vi mener imidlertid, at en mann som i over 20 år har deltatt i bygdens styre, som av sin egen kommune har vært pålagt nær sagt alle mulige til-litsverv, han fortjener å nevnes når han nu skal trekke seg tilbake.

Julius Spedstad

er født på gården Kjeldsrud i Rakkestad 15. oktober 1864. I 1881 solgte imidlertid faren gården og kjøpte gården Torp i Trømborg. Spedstad kom således til bygden som ganske ung.

I 1880–90-årene holdt den meget bekjente Nicolai Sørensen en folkehøyskole i Trømborg sammen med nuværende redaktør P. Belde. På denne skole gikk så Spedstad vinteren 1883–1884. Det var en meget beveget tid i politikken her hjemme i de dage. Det var jo straks etter riksretten, og de politiske bølger gikk høyt, og dønningene nådde nok også ut til folkehøyskolen i Trømborg.

Men Sørensen og Belde trakk rene og nasjonale linjer opp for sine elever, og de fleste av dem som i de dage satt som elever på skolen der ute, har

Julius Spedstad var medlem av Eidsberg herredsstyre i 24 år. I perioden 1917–1919 var han viseordfører. Så ble det skilsmisse fra Mysen, men han ble overtalt til å være kommunestyremedlem i ytterligere to perioder. Ordfører i moderkommunen ville han ikke bli.

siden fulgt Venstres radikale og nasjonalistiske linje, deriblant også Spedstad

Vinteren 1886 var Spedstad atter på Alvheimen Høgskule. Så våren 1887 finner vi ham på vei over Atlanterhavet, mot det fjerne vesten. Spedstad ville ut. Han ville lære forholdene i andre land å kjenne. Og han fant at det ikke var nok å pløye seg gjennom bøker og blader, nei, han måtte se det med egne øyne.

I de følgende to år finner vi da Julius Spedstad beskjeftiget med forskjellige slags arbeid over i Amerika. Så kom det et brev hjemmefra en dag, de hadde bruk for ham der hjemme, så reiste han hjem. Kommet hjem giftet han seg med datteren på søndre Spedstad og overtok svigerfarens gård.

I bygdens kommunale liv gikk det nokså somlete i de dager. Det satt i bygdens styre en del gamle menn som hadde grodd fast til taburettene. Det trengtes nye krefter, nytt blod. I 1898 innvalgtes Spedstad i herredstyret, siden har han sittet der uavbrutt, altså i 21 år. Men det er ikke bare i herredstyret at Spedstad har vært benyttet. Nei, han har vært benyttet i nær sagt alle styrer og komitéer. Således var han i flere år medlem av skolestyret, hvorav ett år dets formann. Han har vært medlem av overilsynet for pleie-hjemmet, medlem av sparebankens styre i henimot 20 år. Da kretssyke-kassen kom, var Spedstad med i dennes styre, og det falt adskillig arbeid den første tiden, da det hele

skulle organiseres. Dessuten har han vært Hypotekbankens takstmann i en årrekke.

• I siste periode har han vært bygd-ens viseordfører, og når nu Mysen blir utskilt, hadde han sikkert blitt Eidsbergs ordfører om han ikke hadde trukket seg tilbake.

Vi sitter og prater litt frem og tilbake.

– Ja, sier Spedstad – når jeg nu trekker meg tilbake, så har jeg bare gledelige minner å se tilbake på fra mitt kommunale liv.

Arbeidsmengden i herredstyrene har øket adskillig i de siste år, dette skyldes vesentlig alle de statsforanstaltninger som er kommet i det siste.

- *Hvordan synes De om delingen?*

- Ja, for oss representanter i fra

Eidsberg var det jo ingen grunn til å sette oss imot deling, og vi kunne jo slett ikke, all den tid det var mange der oppe som fant adskillelse nødven-dig. For det vordende Eidsberg er det jo ingen sak. Eidsberg har jo formue og inntekt nok og verdier som ikke plutselig kan gå ned. Men det kan jo være delte meninger når det gjelder Mysen. Slik som tidene er, så er det nok ingen sak for Mysen å klare seg. Det vordende Mysen har en femtedel av den samlede formue og inntekt i herredet. Men det kan komme ned-gangstider, og da kan det komme til å bli vanskelig nok. En fare er det også om skattene skulle bli store i Mysen, da er det fare for at de som har kapital ikke vil bosette seg på stedet.

– *Fortell litt om det kommunale liv i Dereskommunemannstid! Å nei, det er så alminnelig og ikke noe å fortelle om. Som sagt har jeg*

hatt bare gode minner fra den tid. Når jeg nu trekker meg tilbake, så er årsa-ken den at jeg har begynt å kvie meg for hver gang jeg skal ut å reise på møtene, og da er det best å slutte. Det er ikke riktig å stenge veien for yngre og bedre krefter.

– *Men bygdens styre vil savne Dem. Og når De nu trekker Dem tilbake vil folket takke Dem for hva De har gjort.*

Spedstad avbryter meg.

– Jeg har søkt å gjøre min plikt, det er alt. Jeg har hverken gjort mer eller mindre. Og det skal ethvert menneske gjøre, uten å fordre takk for det.

Kaffen er kommet på bordet, og den smaker godt. Vi blir sittende å snakke sammen helt til dagen er gått under og mørket har senket seg over skog og hei. Månen skinner ned fra en speil-blank himmel og sender et magisk skjær over skogtoppene. Bilen glir sakte og behagelig hen over bakkene mot Mysen.

(Dette intervjuet stod altså midt på avisens førsteside. Det var «Indres» 20. årgang, og bladet kom ut hver mandag, onsdag og fredag. Avisen, som var et «blad for bondereisningen» kostet kr 5 pr. år.)

Julius Spedstad ga seg ikke med deltakelse i det kommunale liv slik som han sa. Han var også med i Eidsberg herredstyre i periodene 1923–25 og 1929–31. I Eidsberg Sparebanks 150-års-beretning fra 1998 står følgende: «Julius Spedstad har lengst fartstid i bankens ledelse – 35 år i direksjo-nen/styret og 5 år i forstanderskapet. Han var en nøktern, rolig og sindig bankmann. Han var blant dem som skapte en urokkelig tillit til Eidsberg Sparebank, noe som banken enda nyter i og utenfor Eidsberg».